

Формування компетентного мовця в контексті завдань НУШ

Олена Горошкіна,
доктор педагогічних наук, професор,
завідувачка відділу навчання
української мови та літератури
Інституту педагогіки НАПН України

УКРАЇНСЬКА МОВА

*(програма для закладів
загальної середньої
освіти)*

Цикл: адаптаційний, 5-6
класи

Галузь: мовно-літературна

Розробники: Ніна Голуб,
Олена Горошкіна

Українська мова – це предмет із найвищою прикладною цінністю.

Критерії добору змісту модельної програми – комунікативна значущість і життєва доцільність знань, умінь і навичок.

Програма відповідає вимогам Державного стандарту базової середньої освіти

**Нова
структура
програми**

збережено змістові лінії (для зручності
користування)

очікувані результати - зміст навчального
предмета - види навчальної діяльності

Прикметні ознаки програми

**Нова
програми**

структура

Мовні розділи є засобом для формування думки, осмислення інформації, створення тексту, що забезпечує доцільність застосування мовної теорії

Блоки «Інформація», «Текст», «Мовленнєві жанри», «Спілкування»

Формування КОМПЕТЕНТНОГО МОВЦЯ

У межах мовленнєвої змістової лінії виокремлено такі блоки:

«Інформація» (види інформації (текстова, графічна, числова, звукова, відео) тощо; джерела інформації; добір і пошук інформації);

«Текст» (текст, тема, підтема (мікротема), ключові слова, основна думка, зміст прочитаного; первинні і вторинні тексти);

«Жанри мовлення» (запрошення, згода, відмова, вибачення, подяка, привітання, смс-повідомлення тощо);

«Спілкування» (види спілкування; живе й віртуальне спілкування; безпека віртуального спілкування тощо).

Методичне забезпечення

календарне
планування

підручник

посібник

інтерактивні
вправи

ОРІЄНТОВНЕ КАЛЕНДАРНЕ ПЛАНУВАННЯ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ДЛЯ УЧНІВ 5 КЛАСУ

Зміст за програмою	№ уроку	Тема уроку (1 – мовна/мовленнєва; 2 – соціокультурна)	Дата	Примітка
Українська мова в житті українців. Мова в житті людини. Ціннісне ставлення до мови	1.	Українська мова в житті українців. Українська мова як найвища цінність для українського народу.		
Лексикологія				
Повторення вивченого в 1-4 класах. Лексичне значення слова. Однозначні й багатозначні слова. Тлумачний словник. Групи слів за значенням: синоніми, антоніми, омоніми. Пароніми. Словники антонімів, синонімів, омонімів, паронімів. Групи слів за походженням: власне українські й запозичені (іншомовного походження) слова. Написання слів іншомовного походження. Словник іншомовних слів. Активна й пасивна лексика української мови: застарілі слова (архаїзми й історизми), неологізми.	2.	Поглиблене повторення вивченого в 1-4 класах. Лексичне значення слова. Багатий і розмаїтий світ українського слова		
	3.	Тлумачний словник. Книжка – ключ до успіху		
	4.	Однозначні й багатозначні слова. Уява – крок до здійснення мрії		
	5.	Групи слів за значенням: синоніми, антоніми, омоніми. Розмаїтий дитинства світ		
	6.	Пароніми. З увагою до слова		
	7.	Словники синонімів, антонімів, омонімів, паронімів. Здоров'я і здоровий спосіб життя – важливі людські цінності.		
	8.	Групи слів за походженням: власне українські й запозичені (іншомовного походження) слова. Світ моїх захоплень		
	9.	Написання апострофа в словах іншомовного походження. Іноземні мови – віконце у світ		

На які зміни спрямований компетентнісно орієнтований підручник української мови?

Передусім на зміну ставлень:

- ставлення учня до себе як суб'єкта шкільної мовної освіти;
- ставлення учня і вчителя до української мови;
- ставлення до учня як повноправного суб'єкта освітнього процесу.

Принципи побудови підручника:

- 1) відповідність Державному стандарту;
- 2) спроможність реалізувати завдання НУШ;
- 3) життєва доцільність і функційність знань, умінь та навичок;
- 4) розвивальний характер;
- 5) високий рівень новизни;
- 6) доступність віковій категорії учнів;
- 7) окреслення перспектив застосування знань, умінь і навичок з української мови;
- 8) забезпечення світоглядного і морального складників розвитку мовної особистості.

Структура параграфа

1. **Тема уроку** (мовна або мовленнєва змістова лінія).
2. **Соціокультурна тема** (скеровує роботу з формування ключових компетентностей).
3. **Слово дня** (системна робота над збагаченням активного словника учнів).
4. **Пригадуємо** (повторення вивченого раніше, того, що є базою для нових знань).
5. **Шукаємо відповіді на запитання** (перелік питань, що налаштовують учнів на сприйняття нового).

6. **Цілевизначення** (спрямоване на формування внутрішньої мотивації у вивченні мови).
7. **Осмилюємо тему** (розуміння і сприйняття нового матеріалу).
8. **Застосовуємо знання і вміння** (виконання вправ і завдань, що наближають вивчений матеріал і вміння до реалій життя).
9. **Підсумовуємо/узагальнюємо** (важливий складник – **РЕФЛЕКСІЯ** – передбачає самоконтроль і самооцінювання, власний поступ у вивченні мови).
10. **Домашнє завдання** (реалізуємо право особистості на вибір і пропонуємо кілька варіантів домашнього завдання).

Тема уроку:

§ 1 Мова в житті
людини
Українська мова
як найвища цін-
ність для україн-
ського народу

§ 2 Лексичне
значення слова
Багатий і розмаїтий
світ українського
слова

§ 3 Глуначний
словник
Книжка - ключ
до успіху

§ 6. Пароніми
З увагою до слова

§ 8. Групи слів за
походженням
Світ моїх захоплень

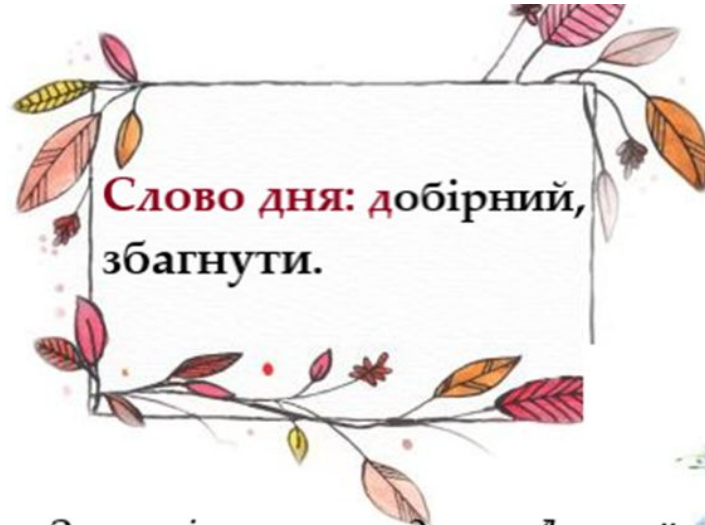
§ 13. Словник
іншомовних слів
Плани на осінь

§ 16. Неологізми.
Письменницькі
новотвори.
Інновації в житті
людини й суспіль-
ства.

§ 19. Лексична
помилка
Мовні обов'язки
громадян України

§ 20. Суржик
Екологія мови

Слово дня

Чи є зв'язок між темою уроку і «словами дня»? Які слова називають добірними? Що допомагає вам збагнути словник?

Запишіть «слова дня». До якої групи — однозначних чи багатозначних слів — вони належать? Відповідь обґрунтуйте.

Пригадуємо:

1. Що називають лексикою?
2. Що вам відомо про лексичний склад української мови?
3. Які групи лексики ви вже засвоїли?

1. Які слова називають синонімами?
2. Що таке антоніми?
3. Чому омоніми називають словами-близнюками

1. Що таке словник?
2. Який словник називають тлумачним?
3. Як правильно користуватися словником?

1. Що означає знак апострофа в українській мові?
2. Який знак у мові протилежний йому?
3. Після яких букв в українській мові ставимо апостроф?

1. Які словники ви знаєте?
2. Як побудовані словники?
3. Чому потрібно знати алфавіт для користування словником?
4. До яких словників ви частіше звертаєтесь

Цілевизначення

Цілевизначення

ЦІЛЕВИЗНАЧЕННЯ

Щоб навчання мало сенс і не було марнуванням часу - щоразу ставте цілі й наполегливо досягайте їх.

Цілевизначення

Цілевизначення

Хто не знає, куди прямував, дуже дивується, що не туди потрапив.

Марк Твен

Фрагмент підручника

1. Яке слово протилежне за значенням до архаїзмів?
2. Чому в мові виникають нові слова? Хто їх утворює?
3. Що є причиною виникнення їх?
4. Чи всіх неологізмів потребує мова?
5. Як довго слово є неологізмом?
6. Чи архаїзми були колись неологізмами?
7. Навіщо потрібні письменницькі новотвори?
8. Чи можна встановити день народження слова?

Відповідно до поставлених запитань сформулюйте особисті цілі.

Розгляньте схему. Сформулюйте запитання, на яке вона дає відповідь.

Синоніми

- 1)допомагають чітко, ясно й різнобічно висловлювати думку;
- 2)посилюють емоційне забарвлення тексту;
- 3)сприяють уникненню невиправданих повторів.

Антоніми

- 1)уживають для вираження контрасту;
- 2)для показу широти просторових меж;
- 3)для передавання зміни картин, чергування дій, подій.

Розгляньте малюнки. Що пов'язує ці слова? Як ними користуватися?

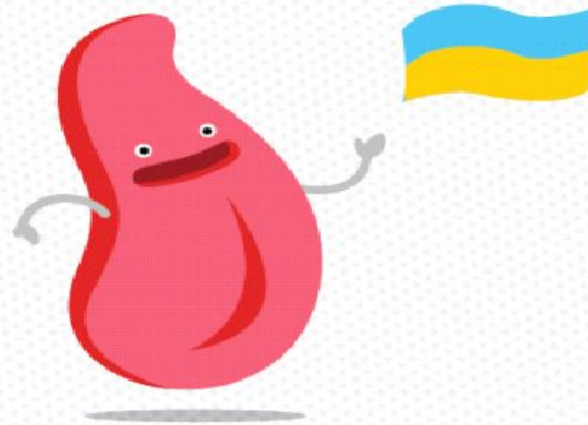

Як вибрати?

Фрагмент підручника

Прокоментуйте плакат, розміщений у відкритому доступі в соціальних мережах. Складіть подібну пораду.

Потрібно бути активним — **брати участь**
у змаганнях, виборах, дискусіях!
P. S. «Приймати участь» — калька.

Інтерактивна підтримка підручника

- **Виконайте тестові завдання (QR-код)**

1. Позначте рядок, у якому всі слова загальноживані

- А мольберт, художник, картина, виставка
- Б кардіолог, море, берег, сонце
- В здоров'я, мир, щастя, дружба
- Г жоржина, когут, полонина, смерека

1. Позначте рядок, у якому всі слова діалектизми

- А вивірка, пляцок, плай, цинамон,
- Б одяг, пательня, тремпель, маринарка
- В трембіта, колиба, кобиця, вогонь
- Г лелека, чорногуз, бусол, птах

Рефлексія

Тема уроку корисна тим, що...
Найбільше зацікавило завдання...
Найскладніше було виконати..., оскільки...
Найбільш несподіваним для мене було... Я навчився/навчилася...

Намалюйте графік вашого настрою на уроці. Яких емоцій було більше й чому? Чим збагатив вас урок? Що вас здивувало, а що змусило задуматися? Так чому ж треба «дружити з тлумачним словником»?

Яких емоцій було на уроці найбільше? Наскільки корисною була інформація, яку ви дізналися? Що ви можете зарахувати до переліку своїх досягнень? Які слова ви для себе відкрили сьогодні?

На які запитання я маю відповідь?
Що іще хотілося б дізнатися?
Чим цей урок мене збагатив?
Де я використаю ці знання?

Чим збагатив мене урок? Чи досягнуто поставлених цілей? Що було найцікавішим, найдивовижнішим і найкориснішим? Яким учнем/ученицею я сьогодні був/була на уроці?

Домашнє завдання

Виберіть один із варіантів домашнього завдання і виконайте його:

I. Відредагуйте речення й запишіть. Усно обґрунтуйте.

II. Створіть колаж на тему «Пароніми довкола нас».

III. Підготуйте презентацію чотирьох пар паронімів. Мета презентації — допомогти мовцям уникати неправильного слововживання.

I. Випишіть із художніх прозових чи поетичних творів або складіть самостійно 7 речень про осінь, де будуть ужиті слова іншомовного походження, наприклад, такі: «симфонія», «міріади», «кришталіки», «орган», «палітра», «парі».

II. Уявіть, що ви плануєте своє життя за порами року. Складіть і запишіть мінімальний перелік важливих справ на осінь. Що в ньому буде такого, чого не заплануєш на зиму?

КОЗ

- Прочитайте текст. Яка його тема? Доберіть заголовок, запишіть його.
- Знайдіть слова, у яких можливі чергування голосних і приголосних звуків. Випишіть їх. Проілюструйте ці чергування, дібравши спільнокореневі слова чи форми слів.

Гроші вважають одним із найдавніших і найзагадковіших винаходів людства за всю історію його розвитку. Гроші пройшли складний шлях від украй простих форм до їх сучасних видів.

У Київській Русі ще за часів Володимира Великого почали карбувати золоті та срібні монети. На таких монетах обов'язково зображували князя, а з іншого боку — княжий герб, тризуб. Ці гроші згодом стали називати гривнями. Тож наші сучасні гривні мають довгу й цікаву історію! (З Інтернету).

Завдання і запитання

- Пригадайте, звідки в дорослих беруться гроші. А в дітей?
- Пригадайте, коли і де ми їх використовуємо. Як плануємо їх використання?
- Чи потрібно заощаджувати гроші? Чому? Як саме?
- Що можна купити за гроші, а що ні?

КОЗ

- За попередній місяць ваші батьки сплатили за електроенергію 1350 грн. Вони вирішили заощаджувати, щоб надалі менше платити. Запропонуйте свої варіанти розв'язання цієї проблеми.

Формування КОМПЕТЕНТНОГО МОВЦЯ

- 1) виховання ціннісного ставлення до української мови як державної;
- 2) розкриття потенційних можливостей мови для життя й діяльності людини, суспільства;
- 3) виховання потреби пізнавати мовне розмаїття (фонетичне, лексичне, фразеологічне, граматичне) й активно користуватися ним, удосконалювати культуру усного й писемного мовлення;
- 4) формування мовного чуття, усвідомлення естетичної й культурної цінності мови;
- 5) засвоєння знань, формування вмінь і навичок, необхідних для ефективної комунікації.

Співпраця

онлайнві зустрічі, анкетування суб'єктів освітнього процесу

апробація матеріалів у пілотному проєкті

можливості видавництва «Освіта»

Зібратися разом – це початок,
залишитися разом – це прогрес, працювати
разом – це успіх (Генрі Форд).